

RECORDS SOBRE EL 18 I EL 19 DE JULIOL A GIRONA

MIQUEL GAYOLÀ i GARDELLA

Ja feia dies que circulaven rumors entre la gent de Can Grober, de Can Tomàs i Solés..., però nosaltres, els responsables que estàvem en relació amb Barcelona, com la gent de l'Esquerra, els Santaló i companyia, quan la gent ens preguntava «sabeu alguna cosa?», notàvem que hi havia quelcom. Aquella famosa manxeta de la darrera *Batalla*, escrita per en Maurín, que deia «Se oyen rumores de sables y espuelas», indicava una certa inquietud davant la incertesa de la situació.

DISSABTE, 18: LA VIGÍLIA

Jo anava a treballar i quan passava pel “frontón”, a la Ronda Ferran Puig, ja prop del taller –al carrer de Figuerola– vaig veure escrit a terra, a la voravia, una inscripció que deia “Arriba Falange Española” i “C.A.F.E.”. Era la consigna feixista, escrita aquella nit, que volia dir “Camaradas, Arriba Falange Española”. (Quan es va reunir l'Estat Major a Melilla per veure què s'havia de fer, durant les postres, tots els implicats –amb la culletera a la mà– anaven picant la taula tot dient «C.A.-F.E., C.A.-F.E., C.A.-F.E.,...»); el Cap de l'Estat Major, leal a la República, no entenia allò que passava i quan els seus companys de taula li van preguntar si era fidel a la República, ell va respondre «yo soy leal a la República porque he jurado»; es van aixecar i el van matar... C.A.-F.E., C.A.-F.E., aquesta era la consigna de la sublevació). Vaig arribar al taller –això era el dissabte dia 18– on

m'esperava el meu ajudant. Li dic: «anem cap al Sindicat, hi ha quelcom que no funciona». Vàrem recular i li vaig ensenyar les pintades esmentades. Passàrem de seguida per can Prianti a parlar amb el company Joan Soler per tal de comentar la situació.

Llavors la ràdio ja va començar a donar algunes informacions sobre allò que passava, tot afirmant que el Govern dominava la situació. La ràdio deia aquelles “mentides oficials”. Tothom esperava les notícies de la una de la tarda. Al carrer, allà on hi havia algun aparell de ràdio, la gent s'hi apilonava. Els que tenien aparell a casa seva –com que era l'estiu– el posaven al volum màxim per tal que els veïns el poguessin escoltar. Les notícies deien: «ha habido un conato de problema en Melilla y, posiblemente, en las Islas Canarias, pero el Gobierno domina la situación». Carat! sí que la dominava! A mitja tarda, el rumor –la dreta ja s'havia encarregat d'alarmar la gent– era generalitzat. A les 6 de la tarda, a la sortida del treball, tots els treballadors afiliats a la Federació Local de Sindicats van venir al local. Tots: els de la fàbrica Grober, els dels tallers, els carrilaires... i gent treballadora que no era de cap partit. Tots venien al local per tal d'assabentar-se de les darreres notícies i saber quines accions s'havien d'emprendre (suposo que el Centre Republicà del carrer del Carme també devia estar ple de gom a gom). Tothom sentia de nas que aquesta vegada els esdeveniments es precipitaven i que la sublevació era realment seriosa i important. No eren pas aquelles “coses” d'en Sánchez Guerra i en Fermín Galán. Els recents assassinats de Castillo i de Calvo Sotelo –per les dues parts– així ho donaven a entendre. La gent –i sembla estrany que la classe obrera tingui aquesta intuïció en uns moments delicats com aquells– estava molt inquieta.

Jo, que en aquells dies era el Secretari de la Federació Local de Sindicats, me'n recordo que vaig dirigir unes paraules a tots els treballadors que s'havien concentrat en el nostre local. Els vaig dir que seguiríem amb atenció els esdeveniments i que estiguessin alerta. També vàrem pensar què podríem fer, si la situació no feia un tomb favorable a la República. Crèiem convenient d'organitzar una vaga general per al proper dilluns. Sobretot recomanàvem “esteu alerta!”, “esteu alerta!”, “la República està en perill”. Llavors va parlar l'Azaña, o el primer ministre, tot anunciant aquelles bajanades que «...el ejército queda disuelto».

A partir d'aquí, els esdeveniments es precipitaren. Els que ens havíem quedat a la Federació Local de Sindicats vàrem fer un balanç de les poques armes que teníem entre tots els afiliats. Jo tenia una pistola i una cinquantena de cartutxos i la vaig deixar a un company de partit. Vàrem arreglar les cadires, hi posàrem mantes per tal que, mentre els uns vigilessin, els altres poguessin descansar... Vàrem requisar un aparell de ràdio –per seguir totes les informacions– a la casa Pla; firmàrem un document conforme l'hi pagaríem, tot legal... sí, sí, legal... segurament que no li hem arribat a pagar mai. Però, en fi, a les tres o a les quatre de la matinada, vaig dirigir-me a casa per tal de dormir una estona. La meva dona, en sentir el soroll de la clau al pany, em digué: «què?» Jo li vaig respondre: «Les coses van malament, noia. Demà no podrem pas anar d'excursió a Colera». (La meva dona, filla de carril·laire, tenia el tren gratuït, i jo pagava molt poc). Les meves filles van tenir un disgust. Em vaig ficar al llit.

DIUMENGE, 19: LA SUBLEVACIÓ

A les sis del matí ve en Viguera a casa i pica als vidres, perquè nosaltres vivíem en una planta baixa. «Sóc en Viguera –diu–, has de venir de seguida. Els militars han proclamat l'estat de guerra i els falangistes fan la volta per Girona tirant trets. Això està llest. Avisa en Dídac Tarradell, mentre jo vaig a avisar altres companys».

Vaig vestir-me ràpidament i, a través dels camps, vaig anar a la Rodona, allà on hi ha el barber. En aquella escala hi vivien en Zayuelas, del P.O.U.M., i en Vicenç Tarradell, del Partit Sindicalista, germà d'en Dídac.

Vaig avisar en Dídac i anàrem al punt de reunió: a la Federació Local de Sindicats. Però pels voltants de la Federació ja hi havia companys que digueren que no podia ser aquell el lloc de trobada, ja que els militars l'havien tancat. Llavors vàrem decidir que aniríem al Turín.

Vàrem passar per l'Argenteria i ens van apuntar. No podíem anar en colla, sinó de dos en dos. Pugem el pont de Sant Agustí i, en baixar, trobem un militant de la C.N.T. que fumava un cigarret i ens digué que no passéssim per Correus, que ens enganxarien. Allà efectivament hi havia els militars, en Domènech o en Coma amb el fusell, i es practicaven escorcolls.

Passant pel carrer de la Galera, o d'Anselm Clavé, per davant del Grup Escolar i el pont de can Plaja arribàrem a la Devesa i al Turín. Allà ens trobàrem cinquanta o seixanta militants; contínuament anava arribant gent, però vàrem esperar que hi fossin presents els més responsables. De Salt havia de venir en Salvador Pinyol, l'Expedít Duran ja hi era... Què havíem de fer?, ens preguntàrem. Només hi havia una solució. Allò era una situació revolucionària i havíem d'emprar el moviment revolucionari. No vam pas fer servir aquests termes, però estàvem convençuts que en una situació de força calia una actuació de força.

Els soldats ja eren al carrer i era difícil de circular-hi. Cada 20 o 25 metres hi havia un sergent. Per informacions posteriors, vam saber que l'oficial de servei els havia despertats dient-los que es preparaessin, perquè potser haurien de sortir al carrer a defensar la República. Els soldats van començar a aixecar-se i al cap de mitja hora o tres quarts hom els ordenà amb astúcia: «Nois, hi ha un aixecament comunista, i el nostre deure és de sortir a defensar la República, que és el règim legal».

Els que anaven arribant al Turín ens donaven notícies de les tropes i de l'ocupació de la ciutat. Hi havia una dona al carrer Nou que, des de darrera d'una persiana, deia als soldats que havien estat enganyats. Els soldats van començar a adonar-se que la realitat no era gens clara.

Els presents al Turín vàrem acordar que, quan el dia comencés a declinar, aniríem de dos en dos i ens tiraríem damunt dels oficials i dels sergents, no pas per pegar-los o tirar-los trets, sinó per abraçar-los i prendre'ls l'arma. Al mateix temps diríem als soldats: «No feu l'ase, que us han enganyat, que són els feixistes». Estava previst, també, d'avisar gent de Sant Feliu de Guíxols —que era el nucli sindical més fort—, Palamós, Palafrugell, etc. per tal que vinguessin cap a Girona. Els que vindrien pel costat del portal de França es quedarien entre el Pont Major i Girona, i els de l'altra banda, a l'entrada del cementiri, i ja serien avisats quan calgués la seva intervenció. D'aquesta manera arribaríem a mobilitzar tres o quatre mil homes.

Quan va ser l'hora, els oficials ja devien saber que la cosa anava malament per als seus plans. Jo era pels voltants del pont de Pedra i de la Rambla: féiem patrulles mixtes del P.O.U.M., C.N.T. i E.R.C., i ens havíem situat en llocs estratègics. I tot d'un plegat,

un que venia amb bicicleta del carrer Nou ens avisa que al passatge a nivell i a la plaça del Marquès de Camps, els soldats ja estaven formats per tal de replegar-se. Ens vàrem amagar i, efectivament, veiérem que resseguien el clàssic camí cap a les casernes per la baixada del Pont de Pedra, el carrer Nou del Teatre, etc. Els altres, els que es trobaven a Sant Agustí, Correus i la Gran Via ho feren pel pont de Sant Agustí i les escales de Sant Martí.

Què havia passat aquí? Aviat vàrem saber que havien rebut ordres de rendir-se. Ja érem amos del carrer. Aleshores, nosaltres –el Comitè obrer autèntic– vàrem acordar d'exigir als militars la qüestió de la rendició. Una comissió va anar a la caserna, però els militars van dir que no, que no volien donar el comanament de la ciutat a unes forces que no tenien cap representació oficial, per no dir la "xusma". Telefonaren a Amadeu Oliva, Comissari d'Ordre Públic de la Generalitat a Girona, per tal de saber si hi havia garanties, i llavors es van rendir oficialment. La guàrdia civil i els policies, la força uniformada, varen fer-los presoners.

Els soldats van començar a tirar armes per les finestres de les casernes, i amb una o dues camionetes petites –aquelles dels empresaris de la construcció– arribaren a l'Ajuntament, on jo em trobava. Vàrem tancar el portal, i jo mateix, des de damunt d'una cadira, vaig repartir unes quantes d'aquelles armes. Les casernes havien estat ocupades pels mateixos soldats. Em sembla recordar que aquella nit no ha haver-hi cap tret.

Aquesta és, ben condensada, la narració del que ocorregué a Girona aquell 19 de juliol de tràgica i llunyana memòria, diada que havia d'ésser el pròleg de trenta-tres mesos d'aspra i aferrissada lluita d'una gran part del poble que no volia altra cosa que el dret de viure lliure.

Aquella tràgica esgarrapada a la història va crear un buit immens en tots els aspectes de la vida del país: cultural, moral, ideològic, biològic, etc. Encara actualment Espanya no s'ha recuperat del tot, per bé que els camins per arribar-hi ja estan ben traçats.

Pugui la celebració d'aquest cinquantenari significar quelcom més que un recordatori, per tal que els nostres descendents no hagin de suportar una tragèdia semblant.

